TEISINGUMO TEISMO (pirmoji kolegija) SPRENDIMAS

2011 m. vasario 17 d.*

Byloje C-52/09

dėl *Stockholms tingsrätt* (Švedija) 2009 m. sausio 30 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2009 m. vasario 6 d., pagal EB 234 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Konkurrensverket

prieš

TeliaSonera Sverige AB,

dalyvaujant

Tele2 Sverige AB,

* Proceso kalba: švedų.

TEISINGUMO TEISMAS (pirmoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas A. Tizzano (pranešėjas), teisėjai A. Borg Barthet, M. Ilešič, M. Safjan ir M. Berger,

generalinis advokatas J. Mazák,
posėdžio sekretorė C. Strömholm, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2010 m. kovo 18 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— *Konkurrensverket*, atstovaujamos C. Zackari ir C. Landström bei S. Martinsson, padedamų *advokat* U. Öberg,

— *TeliaSonera Sverige AB*, atstovaujamos *advokater* E. Söderlind ir C. Mailund,

— *Tele2 Sverige AB*, atstovaujamos *advokater* C. Wetter ir P. Forsberg,

— Lenkijos vyriausybės, atstovaujamos M. Dowgielewicz,

— Suomijos vyriausybės, atstovaujamos A. Guimaraes-Purokoski,

— Europos Komisijos, atstovaujamos L. Parpala ir E. Gippini Fournier bei K. Mojzesowicz,

susipažinęs su 2010 m. rugsėjo 2 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl SESV 102 straipsnio išaiškinimo, kiek tai susiję su kriterijais, pagal kuriuos sumažintos maržos kainų politika turi būti laikoma piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi.

2 Šis prašymas buvo pateiktas nagrinėjant ginčą tarp *Konkurrensverket* (Švedijos konkurencijos institucija) ir *TeliaSonera Sverige AB* (toliau – *TeliaSonera*) dėl šios institucijos prašymo įpareigoti minėtą įmonę sumokėti administracinę baudą už nacionalinės konkurencijos teisės ir EB 82 straipsnio pažeidimą.

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

3 XX a. paskutinio dešimtmečio pabaigoje ir XXI a. pirmojo dešimtmečio pradžioje vis daugiau Švedijos interneto paslaugų galutinių vartotojų vietoje telefoninio interneto ryšio, kurio duomenų perdavimo greitis nedidelis, pradėjo naudoti įvairių rūšių plačiajuostį ryšį, kuris leidžia daug greičiau perduoti duomenis. Tuo metu labiausiai paplitusios plačiajuosčio ryšio rūšys buvo tos, kurioms naudojamas asimetrinės skaitmeninės abonento linijos (*asymetric (bit rate) digital subscriber line*) (toliau – ADSL) ryšys. Šiam ryšiui buvo naudojama telefono prieiga, kabelinės televizijos tinklas ar vietinis tinklas (*local area network*).

4 *TeliaSonera*, buvusi *Telia AB*, yra ilgalaikė Švedijos fiksuoto telefono ryšio tinklo operatorė ir anksčiau jai priklausė išimtinės teisės. Jai ilgą laiką priklauso laidinis vietinės prieigos tinklas, kuris sujungia beveik visus Švedijos namų ūkius. Konkrečiai kalbant, jai priklauso vietinė linija, t. y. telefono ryšio linijos dalis, kurią sudaro variniai laidai, kuriais abonentų telefonai prijungti prie telefoninio ryšio operatoriaus stoties.

5 *TeliaSonera* kitiems operatoriams siūlė dvejopą prieigą prie savo vietinės linijos. Pirma, ji siūlė atsietą prieigą, laikydamasi įsipareigojimų pagal 2000 m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2887/2000 dėl atsietos prieigos prie vietinės linijos (OL L 336, p. 4; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 13 sk., 26 t., p. 83).

6 Antra, *TeliaSonera*, nebūdama teisiškai įpareigota, operatoriams siūlė ADSL produktą, skirtą tarpinėms paslaugoms. Šis produktas minėtiems operatoriams leido teikti plačiajuosčio ryšio paslaugas galutiniams vartotojams.

7 Tuo pat metu plačiajuosčio ryšio paslaugas *TeliaSonera* siūlė tiesiogiai galutiniams vartotojams.

8 Anot *Konkurrensverket*, *TeliaSonera* nuo 2000 m. balandžio mėn. iki 2003 m. sausio mėn. piktnaudžiavo dominuojančia padėtimi, nes laikėsi tokios kainų politikos, kad skirtumas tarp ADSL produktų, skirtų tarpinėms paslaugoms, pardavimo kainos ir galutiniams vartotojams siūlomų paslaugų pardavimo kainos buvo nepakankamas išlaidoms, kurias pati *TeliaSonera* turėtų patirti teikdama tokias paslaugas šiems galutiniams vartotojams, padengti.

9 Šiuo pagrindu *Konkurrensverket* pateikė *Stockholms tingsrätt* prašymą įpareigoti *TeliaSonera* sumokėti administracinę baudą už nacionalinės konkurencijos teisės pažeidimą nuo 2000 m. balandžio mėn. iki 2003 m. sausio mėn. ir už EB 82 straipsnio pažeidimą nuo 2001 m. sausio 1 d. iki 2003 m. sausio mėn.

10 Iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad net jeigu šalys pagrindinėje byloje nesutaria dėl tam tikrų faktinių aplinkybių, kaip antai nagrinėjamos politikos galima įtaka valstybių narių tarpusavio prekybai, atitinkamos rinkos, kurioje *TeliaSonera* užima dominuojančią padėtį, apibrėžimas ar pats tokios padėties egzistavimas, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsižvelgdamas į nacionalines proceso taisykles, tokį prašymą privalo pateikti jau šiuo etapu. Šiose taisyklėse numatyta, kad tokių prašymų, koks nagrinėjamas pagrindinėje byloje, atveju įrodymų ir teisės klausimų vertinimą *tingsrätt* turi atlikti kartu per pasitarimą dėl sprendimo.

11 Bet kuriuo atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad jei įvertinęs įrodymus jis turėtų padaryti išvadą, jog nagrinėjama politika negali daryti įtakos valstybių narių tarpusavio prekybai, Teisingumo Teismo pateiktas SESV 102 straipsnio išaiškinimas vis dėlto būtų reikalingas, atsižvelgiant į tai, kad Švedijos

konkurencijos įstatymas yra parengtas pagal Sąjungos teisę ir jį aiškinant atsižvelgiama į ją.

12 Todėl *Stockholms tingsrätt* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Kokiomis sąlygomis gali būti pažeistas [SESV 102 straipsnis] dėl skirtumo tarp tarpinių ADSL paslaugų kainos, kurią dominuojančią padėtį užimanti vertikaliai integruota įmonė taiko konkurentams, ir kainos, kurią ta pati įmonė taiko galutiniams vartotojams?

2. Ar siekiant atsakyti į 1 klausimą reikia atsižvelgti tik į dominuojančią padėtį užimančios įmonės kainas, taikomas galutiniams vartotojams, ar taip pat į konkurentų kainas, taikomas galutinių vartotojų rinkoje?

3. Ar atsakymui į 1 klausimą turi įtakos tai, kad dominuojančią padėtį užimanti įmonė teisės aktais neįpareigojama teikti tarpinių paslaugų, tačiau ji tai daro savo iniciatyva?

4. Ar tam, kad 1 klausime apibūdinta praktika būtų laikoma piktnaudžiavimu, ji turi turėti konkurenciją ribojantį poveikį, ir, jei taip, kaip šį poveikį nustatyti?

5. Ar atsakymui į 1 klausimą turi įtakos dominuojančią padėtį užimančios įmonės galia rinkoje?

6. Ar tam, kad 1 klausime apibūdinta praktika būtų laikoma piktnaudžiavimu, reikia, kad tokios praktikos besilaikanti įmonė užimtų dominuojančią padėtį tiek tarpinių paslaugų, tiek galutinių vartotojų rinkoje?

7. Ar tam, kad 1 klausime apibūdinta praktika būtų laikoma piktnaudžiavimu, dominuojančią padėtį užimančios įmonės prekė ar paslauga turi būti būtina?

8. Ar atsakymui į 1 klausimą turi įtakos tai, kad paslaugos teikiamos naujam klientui?

9. Ar tam, kad 1 klausime apibūdinta praktika būtų laikoma piktnaudžiavimu, reikia, kad dominuojančią padėtį užimanti įmonė turėtų galimybę kompensuoti patirtus nuostolius?

10. Ar atsakymui į 1 klausimą turi įtakos tai, ar rinkai yra būdingos technologijų naujovės, reikalaujančios labai didelių investicijų, pavyzdžiui, dėl pagrįstų įsteigimo išlaidų ir galimo poreikio įsteigimo laikotarpiu vykdyti nuostolingą pardavimą?“

Dėl prašymo priimtinumo

13 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pripažįsta, kad dėl pagrindinėje byloje taikytinų proceso taisyklių jis neturi galimybės Teisingumo Teismui pateikti tam tikros faktinės informacijos. Konkrečiai kalbant, iki šiol nėra apibrėžta atitinkama rinka ir todėl nėra nustatyta, kad *TeliaSonera* iš tiktųjų užėmė dominuojančią padėtį. Taip pat dar nebuvo galima nustatyti to, ar *TeliaSonera* elgesys turėjo įtakos valstybių narių tarpusavio prekybai, ir to, ar EB 82 straipsnis iš tiesų buvo taikytinas pagrindinėje byloje.

14 Rašytinėse pastabose Lenkijos vyriausybė šiuo klausimu nurodė, kad tokių operatorių, kaip antai *TeliaSonera* praktika iš principo turi įtakos valstybių narių tarpusavio prekybai ir kad todėl Teisingumo Teismas turi jurisdikciją atsakyti į pateiktus klausimus. Vis dėlto minėta vyriausybė pridūrė, kad jei nagrinėjamu atveju *TeliaSonera* elgesys neturėtų įtakos valstybių narių tarpusavio prekybai, Teisingumo Teismas neturėtų jurisdikcijos, nes tokiu atveju būtų taikoma tik nacionalinė teisė.

15 Šiuo klausimu reikia priminti, kad, remiantis nusistovėjusia teismo praktika, per procesą, pradėtą pagal SESV 267 straipsnį, tik bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas, atsakingas už sprendimo priėmimą, atsižvelgdamas į konkrečios bylos ypatumus, turi įvertinti tiek prejudicinio sprendimo būtinumą savo sprendimui priimti, tiek klausimų, kuriuos jis teikia Teisingumo Teismui, svarbą. Todėl jei pateikti klausimai yra susiję su Sąjungos teisės išaiškinimu, Teisingumo Teismas iš principo turi priimti sprendimą (žr., be kita ko, 2008 m. gruodžio 22 d. Sprendimo *Magoora*, C-414/07, Rink. p. I-10921, 22 punktą; 2010 m. rugsėjo 8 d. Sprendimo *Stoß ir kt.*, C-316/07, C-358/07–C-360/07, C-409/07 ir C-410/07, Rink. p. I-8069, 51 punktą bei 2010 m. spalio 12 d. Sprendimo *Rosenbladt*, C-45/09, Rink. p. I-9391, 32 punktą).

16 Teisingumo Teismas gali atsisakyti nuspręsti dėl nacionalinio teismo pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą, tik jeigu akivaizdu, kad prašomas Sąjungos teisės išaiškinimas neturi jokio ryšio su pagrindinės bylos faktais arba dalyku, jeigu problema hipotetinė arba jeigu Teisingumo Teismas neturi faktinės ir teisinės informacijos, būtinos naudingai atsakyti į jam pateiktus klausimus (2007 m. birželio 7 d. Sprendimo *van der Weerd ir kt.*, C-222/05–C-225/05, Rink. p. I-4233, 22 punktas; minėto Sprendimo *Magoora* 23 punktas bei minėto Sprendimo *Stoß ir kt.* 52 punktas).

17 Nagrinėjamu atveju vien tai, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nekonstatavo faktinių aplinkybių, kaip antai to, kad *TeliaSonera* užima dominuojančią padėtį arba kad yra informacijos, leidžiančios manyti, jog šios įmonės elgesys turėjo įtakos valstybių narių tarpusavio prekybai, negali Teisingumo Teismui sukliudyti naudingai atsakyti į *Stockholms tingsrätt* pateiktus klausimus. Visų pirma, atsižvelgiant į šio sprendimo 10 punkte nurodytas aplinkybes, atsakymas į pateiktus klausimus gali būti reikalingas tam, kad šis teismas galėtų priimti sprendimą pagrindinėje byloje. Be to, aišku, kad šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su Sąjungos teisės taisyklėmis.

18 Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą reikia pripažinti priimtinu.

Dėl prejudicinių klausimų

19 Savo klausimais, kurie nagrinėtini kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės Teisingumo Teismo prašo išaiškinti, kokiomis aplinkybėmis skirtumas tarp, pirma, operatoriams skirtų tarpinių ADSL paslaugų didmeninių kainų ir, antra, galutiniams vartotojams skirtų plačiajuosčio ryšio paslaugų mažmeninių

kainų, kurį lemia vertikaliai integruotos telekomunikacijų įmonės kainų politika, gali būti pripažįstamas piktnaudžiavimu šios įmonės užimama dominuojančia padėtimi pagal SESV 102 straipsnį. Konkrečiai kalbant, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas šiuo atžvilgiu prašo išaiškinti:

— ar reikia atsižvelgti tik į mažmenines kainas, kurias ši įmonė taiko už galutiniams vartotojams skirtas plačiajuosčio ryšio paslaugas, ar taip pat į kainas, kurias taiko kiti operatoriai,

— kokią įtaką gali turėti tai, kad minėta įmonė teisės aktais neįpareigojama teikti tarpinių ADSL paslaugų,

— ar reikia patikrinti tai, ar yra konkurenciją ribojantis poveikis, ir prireikus – kaip šį poveikį galima nustatyti,

— ar turi reikšmės dominuojančią padėtį užimančios įmonės galia rinkoje,

— ar nagrinėjama įmonė turi užimti dominuojančią padėtį tik didmeninėje tarpinių ADSL paslaugų rinkoje, ar taip pat ir galutiniams vartotojams skirtų paslaugų mažmeninėje rinkoje,

— ar šios įmonės siūlomas produktas arba paslauga turi būti būtini,

— ar turi reikšmės tai, kad paslaugos teikiamos naujam klientui,

— ar būtina, kad dominuojančią padėtį užimanti įmonė turėtų galimybę kompensuoti dėl nagrinėjamos praktikos patirtus nuostolius, ir

— ar turi reikšmės tai, kad atitinkamoms rinkoms yra būdingos technologijų naujovės, reikalaujančios labai didelių investicijų.

20 Siekiant atsakyti į šiuos klausimus iš pradžių reikia pažymėti, kad ESS 3 straipsnio 3 dalyje nurodyta, jog Europos Sąjunga sukuria vidaus rinką, kuri, remiantis prie Lisabonos sutarties pridėtu Protokolu Nr. 27 dėl vidaus rinkos ir konkurencijos (OL C 83, 2010, p. 309), apima sistemą, užtikrinančią, kad nebūtų iškreipta konkurencija.

21 SESV 102 straipsnis priklauso konkurencijos teisės normoms, kurios, kaip numatytosios SESV 3 straipsnio 1 dalies b punkte, būtinos, kad vidaus rinka veiktų.

22 Tokiomis normomis siekiama būtent išvengti konkurencijos iškraipymo, dėl kurio galėtų nukentėti bendrieji interesai, atskiros įmonės ir vartotojai, taip padedant užtikrinti Sąjungos gerovę (šiuo klausimu žr. 2002 m. spalio 22 d. Sprendimo *Roquette Frères*, C-94/00, Rink. p. I-9011, 42 punktą).

23 Šiomis aplinkybėmis SESV 102 straipsnyje minima dominuojanti padėtis susijusi su situacija, kai įmonė turi ekonominę galią, kuri ją įgalina sukliudyti atitinkamoje rinkoje išlaikyti veiksmingą konkurenciją, suteikdama jai galimybę reikšmingu mastu veikti nepriklausomai nuo konkurentų, klientų ir galiausiai vartotojų (1979 m. vasario 13 d. Sprendimo *Hoffmann-La Roche prieš Komisiją*, 85/76, Rink. p. 461, 38 punktas ir 2010 m. spalio 14 d. Sprendimo *Deutsche Telekom prieš Komisiją*, C-280/08 P, Rink. p. I-9555, 170 punktas).

24 Taigi SESV 102 straipsnį reikia aiškinti taip, kad jis susijęs ne tik su veiksmais, kurie gali padaryti tiesioginę žalą vartotojams (šiuo klausimu žr. 2008 m. rugsėjo 16 d. Sprendimo *Sot. Lélos kai Sia ir kt.*, C-468/06–C-478/06, Rink. p. I-7139, 68 punktą bei minėto Sprendimo *Deutsche Telekom prieš Komisiją* 180 punktą), bet ir su veiksmais, kurie jiems padaro žalą iškraipydami konkurenciją. Nors SESV 102 straipsniu įmonei nedraudžiama užimti dominuojančios padėties rinkoje dėl savo laimėjimų ir, dar daugiau, nors tokios padėties buvimo konstatavimas savaime nereiškia jokio kaltinimo susijusiai įmonei (šiuo klausimu žr. 1983 m. lapkričio 9 d. Sprendimo *Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin prieš Komisiją*, 322/81, Rink. p. 3461, 57 punktą ir 2000 m. kovo 16 d. Sprendimo *Compagnie maritime belge transports ir kt. prieš Komisiją*, C-395/96 P ir C-396/96 P, Rink. p. I-1365, 37 punktą), pagal nusistovėjusią teismo praktiką tokią padėtį užimanti įmonė turi ypatingą pareigą savo elgesiu nepažeisti veiksmingos ir neiškraipytos konkurencijos vidaus rinkoje (šiuo klausimu žr. 2009 m. balandžio 2 d. Sprendimo *France Télécom prieš Komisiją*, C-202/07 P, Rink. p. I-2369, 105 punktą ir jame nurodytą teismų praktiką).

25 Dėl tokios kainų politikos, kaip nagrinėjamoji pagrindinėje byloje, piktnaudžiaujamojo pobūdžio reikia pažymėti, kad SESV 102 straipsnio antros pastraipos a punktu dominuojančiai įmonei aiškiai draudžiama tiesiogiai ar netiesiogiai nustatyti nesąžiningas kainas.

26 Be to, SESV 102 straipsnyje pateiktas piktnaudžiavimo atvejų sąrašas nėra baigtinis, todėl šioje nuostatoje pateiktame sąraše neišvardijami visi Sąjungos teisės draudžiami piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi būdai (minėto Sprendimo *Deutsche Telekom prieš Komisiją* 173 punktas ir jame nurodyta teismų praktika).

27 Šia nuostata draudžiamo piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi sąvoka yra objektyvi ir susijusi su dominuojančią padėtį užimančios įmonės elgesiu rinkoje, kurioje būtent dėl šios įmonės dalyvavimo konkurencija jau yra sumažėjusi; tuo elgesiu, pasitelkiant kitokias nei lemiančias normalią ūkio subjektų prekių ar paslaugų konkurenciją priemones, sudaromos kliūtys rinkoje dar esančiai konkurencijai išlaikyti ar šios konkurencijos plėtrai (minėto Sprendimo *Deutsche Telekom prieš Komisiją* 174 punktas ir jame nurodyta teismų praktika).

28 Siekiant nustatyti, ar dominuojančią padėtį užimanti įmonė taikydama kainų politiką piktnaudžiavo šia padėtimi, reikia įvertinti visas aplinkybes bei patikrinti, ar šiomis kainomis siekiama atimti iš pirkėjo tiekimo šaltinių pasirinkimo galimybę arba ją apriboti savo naudai, sukurti konkurentams patekimo į rinką kliūtis, taikyti nevienodas sąlygas lygiaverčiams sandoriams su prekybos partneriais arba iškraipant konkurenciją sustiprinti dominuojančią padėtį (minėto Sprendimo *Deutsche Telekom prieš Komisiją* 175 punktas ir jame nurodyta teismų praktika).

29 Atsižvelgdamas į šiuos principus prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi išnagrinėti pagrindinėje byloje aptariamą kainų politiką tam, kad nustatytų, ar ši politika yra piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi, kurią galbūt užima *TeliaSonera*.

30 Konkrečiai kalbant, patikrinęs, ar nagrinėjamu atveju yra įvykdytos kitos SESV 102 straipsnio taikymo sąlygos, įskaitant, be kita ko, tai, ar *TeliaSonera* užima dominuojančią padėtį, ir tai, ar šios įmonės elgesiu buvo padaryta įtaka valstybių narių tarpusavio prekybai, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės turės išnagrinėti, ar *TeliaSonera* taikoma kainų politika yra nesąžininga, nes ja iš tiesų sumažinamos jos konkurentų maržos galutiniams vartotojams skirtų plačiajuosčio ryšio paslaugų mažmeninėje rinkoje.

31 Iš tikrųjų būtent sumažinta marža, kuri, atsižvelgiant į jos galimą išstūmimo iš rinkos poveikį, bent tokiems pat produktyviems kaip dominuojanti įmonė konkurentams, nesant objektyvaus pateisinimo, gali būti piktnaudžiavimas pagal SESV 102 straipsnį (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Deutsche Telekom prieš Komisiją* 183 punktą).

32 Šiuo atveju tokia sumažinta marža egzistuotų, be kita ko, jei tarpinių ADSL paslaugų didmeninės kainos ir galutiniams vartotojams skirtų plačiajuosčio ryšio paslaugų mažmeninės kainos skirtumas būtų neigiamas arba nepakankamas specifinėms sąnaudoms, susijusioms su minėtomis tarpinėmis ADLS paslaugomis, kurių *TeliaSonera* turėtų patirti mažmeninėje rinkoje teikdama savo paslaugas galutiniams vartotojams, padengti, todėl šis skirtumas tiek pat, kiek ši įmonė, produktyviam konkurentui neleistų su ja konkuruoti teikiant minėtas paslaugas galutiniams vartotojams.

33 Tokiu atveju konkurentams, nors jie ir būtų tokie pat produktyvūs, kaip ir dominuojančią padėtį užimanti įmonė, kiltų pavojus turėti galimybę vykdyti veiklą mažmeninėje rinkoje tik nuostolingai arba dirbtinai sumažinus rentabilumą.

34 Taip pat reikia pažymėti: kadangi tokios kainų politikos nesąžiningumas pagal SESV 102 straipsnį yra susijęs su pačiu sumažintos maržos buvimu, o ne su tiksliu jos skirtumu, nereikia nustatyti, kad operatoriams skirtų tarpinių ADSL paslaugų didmeninė kaina arba galutiniams vartotojams skirtų plačiajuosčio ryšio paslaugų mažmeninė kaina savaime nesąžininga dėl to, kad atitinkamai yra per didelė ar grobuoniška (minėto Sprendimo *Deutsche Telekom prieš Komisiją* 167 ir 183 punktai).

35 Be to, kaip teigia *TeliaSonera*, tam, kad minėtų paslaugų kainų skirtumą būtų galima pripažinti sumažinančiu dominuojančios įmonės konkurentų maržas, turi būti atsižvelgiama ne tik į konkurentams teikiamų paslaugų, panašių į paslaugas, kuriomis pati *TeliaSonera* naudojasi tam, kad patektų į mažmeninę rinką, kainą, bet ir į panašių paslaugų, kurias *TeliaSonera* ir jos konkurentai teikia galutiniams vartotojams mažmeninėje rinkoje, kainą. Taip pat reikia palyginti kainas, kurias tuo pačiu laikotarpiu iš tikrųjų taikė *TeliaSonera* ir jos konkurentai.

36 Atsižvelgiant į šio sprendimo 10 punkte nurodytas ypatingas aplinkybes, kuriomis buvo pateiktas šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą, tokį prašymą pateikęs teismas neturi galimybės nurodyti konkrečios informacijos, susijusios su pagrindine byla. Taip pat nacionalinio teismo apibūdintas rinkas reikia laikyti atitinkamomis rinkomis, be abejonės, su sąlyga, kad šios rinkos bus teisingai apibrėžtos, o tai turi padaryti minėtas teismas.

37 Tačiau, kalbant apie kriterijus, kuriuos minėtas teismas prašo išaiškinti, kad galėtų teisingai įvertinti, ar *TeliaSonera* iš tiesų piktnaudžiavo dominuojančia padėtimi pažeisdama SESV 102 straipsnį, kai taikė sumažintą maržą, reikia pateikti tolesnius paaiškinimus.

Dėl kainų, į kurias reikia atsižvelgti

38 *Stockholms tingsrätt* visų pirma klausia, ar šiuo tikslu reikia atsižvelgti tik į mažmeninę kainą, kurią galutiniams vartotojams skirtų paslaugų atžvilgiu taikė dominuojanti įmonė, ar taip pat į kainą, kurią tokioms pat paslaugoms taikė konkurentai.

39 Šiuo klausimu reikia priminti, kad Teisingumo Teismas jau yra pažymėjęs, jog SESV 102 straipsniu draudžiama, be kita ko, dominuojančią padėtį užimančiai įmonei laikytis kainų politikos, kuri turėtų tiek pat produktyvių jos esamų ar potencialių konkurentų išstūmimo iš rinkos poveikį (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Deutsche Telekom prieš Komisiją* 177 punktą ir jame nurodytą teismų praktiką).

40 Taigi dominuojančia padėtimi piktnaudžiauja įmonė, kuri laikosi kainų politikos išstumti iš rinkos konkurentus, kurie galbūt yra tokie pat produktyvūs kaip ši įmonė, tačiau dėl mažesnių finansinių galimybių negali atsilaikyti prieš konkurenciją jų atžvilgiu (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Deutsche Telekom prieš Komisiją* 199 punktą).

41 Siekiant įvertinti dominuojančios įmonės kainų politikos teisėtumą, iš principo reikia taikyti kainų, grindžiamų pačios dominuojančios įmonės patirtomis sąnaudomis ir šios įmonės strategija, kriterijus (šiuo klausimu žr. 1991 m. liepos 3 d. Sprendimo *AKZO prieš Komisiją*, C-62/86, Rink. p. I-3359, 74 punktą ir minėto Sprendimo *France Télécom prieš Komisiją* 108 punktą).

42 Kalbant konkrečiai apie kainų politiką, kuri pasireiškia maržos sumažinimu, reikia pažymėti, jog naudojant tokius analizės kriterijus galima patikrinti, ar ši įmonė būtų pakankamai produktyvi, kad galutiniams vartotojams mažmeninėje rinkoje savo paslaugas galėtų pasiūlyti ne nuostolingai, jei prieš tai būtų turėjusi sumokėti savo pačios nustatytas didmenines tarpinių paslaugų kainas (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Deutsche Telekom prieš Komisiją* 201 punktą).

43 Jei minėta įmonė būtų galėjusi pasiūlyti savo paslaugas mažmeninėje rinkoje tik nuostolingai, tai reikštų, kad konkurentų, kurie gali būti pašalinti taikant nagrinėjamą kainų politiką, nebūtų galima laikyti mažiau produktyviais už dominuojančią padėtį užimančią įmonę ir kad todėl jų išstūmimo iš rinkos rizika kiltų dėl konkurencijos iškraipymo. Tokia konkurencija nesiremtų tik atitinkamais aptariamų įmonių laimėjimais.

44 Maža to, toks požiūris yra juo labiau pateisinamas atsižvelgiant į tai, kad jis atitinka ir pagrindinį teisinio saugumo principą, nes dominuojančios įmonės atsižvelgimas į savo sąnaudas ir kainas leidžia jai dėl ypatingos atsakomybės, kuri, kaip buvo pažymėta šio sprendimo 24 punkte, jai tenka pagal SESV 102 straipsnį, įvertinti savo elgesio teisėtumą. Nors dominuojanti įmonė žino savo sąnaudas ir tarifus, ji paprastai nežino savo konkurentų sąnaudų ir tarifų (minėto Sprendimo *Deutsche Telekom prieš Komisiją* 202 punktas).

45 Tai nurodžius negalima atmesti galimybės, kad konkurentų sąnaudos ir kainos gali turėti reikšmės vertinant pagrindinėje byloje nagrinėjamą kainų politiką. Taip galėtų būti, be kita ko, tuo atveju, kai dominuojančios įmonės sąnaudų struktūros negalima tiksliai identifikuoti dėl objektyvių priežasčių arba kai konkurentams teikiama paslauga yra tai, kad paprasčiausia leidžiama naudotis infrastruktūra, kurios gamybos sąnaudos jau buvo nurašytos, ir todėl naudodamasi tokia infrastruktūra dominuojanti įmonė nebepatiria sąnaudų, kurias ekonominiu požiūriu būtų galima prilyginti

sąnaudoms, jos konkurentų patirtoms tam, kad galėtų ja naudotis, arba kai specifinės konkurencijos rinkoje sąlygos to reikalauja, pavyzdžiui, dėl to, kad dominuojančios įmonės sąnaudos priklauso būtent nuo konkurencinio pranašumo, kurį ši įmonė turi dėl dominuojančios padėties.

46 Todėl reikia daryti išvadą, kad vertinant kainų politikos, kuri pasireiškia maržos sumažinimu, piktnaudžiaujamąjį pobūdį iš principo ir visų pirma reikia atsižvelgti į aptariamos įmonės kainas ir sąnaudas mažmeninėje paslaugų rinkoje. Tik jeigu atsižvelgiant į aplinkybes nėra galimybės remtis šiomis kainomis ir sąnaudomis, reikia nagrinėti konkurentų kainas ir sąnaudas toje pačioje rinkoje.

Dėl teisės aktais nustatyto įpareigojimo teikti paslaugas nebuvimo

47 Iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad, priešingai nei byloje, kurioje buvo priimtas minėtas Sprendimas *Deutsche Telekom prieš Komisiją*, *TeliaSonera*, kaip nurodyta šio sprendimo 6 punkte, neturėjo jokios teisės aktais nustatytos pareigos teikti tarpines ADSL paslaugas operatoriams.

48 Taigi *Stockholms tingsrätt* klausia, antra, ar teisės aktais nustatytos pareigos teikti tokias paslaugas didmeninėje rinkoje nebuvimas turi įtakos pagrindinėje byloje nagrinėjamos kainų politikos piktnaudžiaujamajam pobūdžiui.

49 Šiuo atžvilgiu reikia priminti, kad SESV 102 straipsnis yra susijęs tik su antikonkurencine veikla, kurią įmonės vykdo savo iniciatyva. Jeigu antikonkurencinę veiklą įmonės turi vykdyti pagal nacionalinės teisės aktus arba jei šiais atkais sukuriamas teisinis pagrindas, kuriuo atmetama bet kokia jų konkurencinio elgesio galimybė, SESV 102 straipsnis netaikomas. Tokioje situacijoje konkurencijos ribojimas nėra priskirtinas, kaip netiesiogiai reikalaujama šia nuostata, nepriklausomai įmonių veiklai (šiuo klausimu žr. 1997 m. lapkričio 11 d. Sprendimo *Komisija ir Prancūzija prieš Ladbroke Racing*, C-359/95 P ir C-379/95 P, Rink. p. I-6265, 33 punktą ir jame nurodytą teismų praktiką).

50 Tačiau SESV 102 straipsnis gali būti taikomas, jeigu paaiškėja, kad nacionalinės teisės aktais įmonėms nedraudžiama imtis nepriklausomos veiklos, kuri gali trukdyti, riboti ar iškraipyti konkurenciją (žr. minėto Sprendimo *Komisija ir Prancūzija prieš Ladbroke Racing* 34 punktą).

51 Taigi Teisingumo Teismas pažymėjo, kad, nepaisant tokių teisės aktų buvimo, jei vertikaliai integruota dominuojančią padėtį užimanti įmonė turi veiksmų laisvę keisti savo kainas, net jeigu tik mažmenines, vien dėl šios priežasties gali būti pripažinta, kad ji taikė sumažintą maržą (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Deutsche Telekom prieš Komisiją* 85 punktą).

52 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad juo labiau tuo atveju, kai įmonė turi visišką laisvę pasirinkti, kaip elgtis rinkoje, jai taikomas SESV 102 straipsnis.

53 Dominuojančią padėtį užimančiai įmonei tenkanti ypatinga atsakomybė savo veiksmais nepažeisti veiksmingos ir neiškraipytos konkurencijos vidaus rinkoje yra susijusi būtent su jos elgesiu, t. y. faktiniais veiksmais ar veiksmų nesiėmimu, kurio ši įmonė

savo iniciatyva nusprendžia laikytis (šiuo klausimu žr. 2006 m. rugsėjo 28 d. Nutarties *Unilever Bestfoods prieš Komisiją*, C-552/03 P, Rink. p. I-9091, 137 punktą).

54 *TeliaSonera* šiuo atžvilgiu teigia, jog būtent tam, kad būtų apsaugotos dominuojančią padėtį užimančių įmonių ekonominės iniciatyvos, šioms įmonėms turi būti palikta laisvė nustatyti savo komercines sąlygas, išskyrus atvejus, kai šios sąlygos asmenims, su kuriais sudaromos sutartys, yra tokios nepalankios, jog, atsižvelgiant į 1998 m. lapkričio 26 d. Sprendime *Bronner* (C-7/97, Rink. p. I-7791) šiuo tikslu nustatytus kriterijus, jas galima pripažinti reiškiančiomis atsisakymą teikti paslaugas.

55 Tokį aiškinimą lemia klaidingas minėto sprendimo supratimas. Konkrečiai kalbant, iš minėto sprendimo 48 ir 49 punktų negalima daryti išvados, kad sąlygos, reikalingos piktnaudžiaujamojo atsisakymo teikti paslaugas buvimui pripažinti, taip pat būtinai turi būti taikomos vertinant elgesio, kai paslaugos teikiamos ar prekės parduodamos nepalankiomis sąlygomis arba tokiomis, kuriomis pirkėjas gali būti nesuinteresuotas, piktnaudžiaujamąjį pobūdį.

56 Pats toks elgesys gali būti atskira piktnaudžiavimo forma, skirtinga nuo atsisakymo teikti paslaugas.

57 Maža to, reikia konstatuoti: kadangi minėto Sprendimo *Bronner* minėtuose punktuose Teisingumo Teismas iš esmės turėjo išaiškinti tik EB sutarties 86 straipsnį (kuris tapo EB 82 straipsniu, o vėliau – SESV 102 straipsniu), kiek tai susiję su sąlygomis, kuriomis atsisakymas teikti paslaugas gali būti piktnaudžiaujamasis, jis nenusprendė dėl klausimo, ar įmonės atsisakymas leisti naudotis savo pristatymo į namus sistema konkuruojančiam dienraščio leidėjui, jei šis tuo pat metu nesinaudoja kitomis jos

paslaugomis, pavyzdžiui, pardavimu kioskuose arba spausdinimu, yra kita piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi forma, pavyzdžiui, susijusio pardavimo taikymas.

58 Be to, *TeliaSonera* siūlomas priešingas minėto Sprendimo *Bronner* aiškinimas, kaip teigia Europos Komisija, reikštų, kad norint bet kokį dominuojančios įmonės elgesį, susijusį su jos komercinėmis sąlygomis, pripažinti piktnaudžiaujamuoju, visuomet turėtų būti tenkinamos sąlygos, kurių reikia atsisakymo teikti paslaugas buvimui pripažinti, o tai netinkamai sumažintų SESV 102 straipsnio veiksmingumą.

59 Darytina išvada, kad teisės aktais nustatyto įpareigojimo teikti tarpines ADSL paslaugas didmeninėje rinkoje nebuvimas neturi jokios įtakos pagrindinėje byloje nagrinėjamos kainų politikos piktnaudžiaujamajam pobūdžiui.

Dėl ribojančio poveikio ir dominuojančios įmonės siūlomo produkto būtinybės

60 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, trečia, ar nagrinėjamos kainų politikos piktnaudžiaujamasis pobūdis priklauso nuo to, ar iš tikrųjų yra konkurenciją ribojantis poveikis, ir prireikus – kaip šį poveikį galima nustatyti. Be to, jis klausia, ar produktas, kurį *TeliaSonera* siūlo didmeninėje rinkoje, turi būti būtinas tam, kad būtų galima patekti į mažmeninę rinką.

61 Šiuo atžvilgiu reikia pažymėti, kad atsižvelgdamas į piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi sąvoką, paaiškintą šio sprendimo 27 punkte, Teisingumo Teismas jau yra atmetęs argumentą, kad pats dominuojančios įmonės kainų politikos, kuri lemia bent tiek pat produktyvių konkurentų maržos sumažinimą, egzistavimas gali būti

piktnaudžiavimas SESV 102 straipsnio prasme, nesant reikalo įrodyti antikonkurencinį poveikį (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Deutsche Telekom prieš Komisiją* 250 ir 251 punktus).

62 Be to, teismo praktikoje pažymima, kad antikonkurencinis poveikis turi būti susijęs su kliūtimis, kurios dėl tokios kainų politikos galėtų atsirasti galutiniams vartotojams siūlomų paslaugų mažmeninės rinkos plėtrai, taigi – konkurencijos intensyvumui šioje rinkoje (minėto Sprendimo *Deutsche Telekom prieš Komisiją* 252 punktas).

63 Taigi nagrinėjama politika, kurios laikėsi dominuojanti įmonė, yra piktnaudžiavimas pagal SESV 102 straipsnį, nes turėdama bent tiek pat kaip ši įmonė produktyvių konkurentų išstūmimo iš rinkos poveikį dėl jų maržos sumažinimo ji apsunkina šių konkurentų patekimo į atitinkamą rinką galimybę ar netgi visiškai to neleidžia (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Deutsche Telekom prieš Komisiją* 253 punktą).

64 Darytina išvada, kad norint pripažinti, jog tokia politika yra piktnaudžiaujamojo pobūdžio, rinkoje ji turi turėti antikonkurencinį poveikį, tačiau jis nebūtinai turi būti realus, nes pakanka įrodyti galimą antikonkurencinį poveikį, dėl kurio bent tokie patys, kaip dominuojančią padėtį užimanti įmonė produktyvūs konkurentai gali būti išstumti iš rinkos.

65 Kai dominuojanti įmonė iš tikrųjų įgyvendina kainų politiką, kuria sumažinant bent tokių pat produktyvių konkurentų maržą siekiama išstumti juos iš atitinkamos rinkos,

tai, kad planuotas tikslas, t. y. jos konkurentų pašalinimas, galiausiai nebuvo pasiektas, neturi reikšmės šią politiką pripažįstant piktnaudžiavimu pagal EB 102 straipsnį.

66 Tačiau nesant jokios įtakos konkurentų konkurencinei padėčiai, tokia kainų politika, kaip nagrinėjamoji pagrindinėje byloje, negali būti pripažįstama turinčia išstūmimo iš rinkos poveikį, jeigu ja nėra apsunkinamas konkurentų patekimas į atitinkamą rinką (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Deutsche Telekom prieš Komisiją* 254 punktą).

67 Šiuo atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi išnagrinėti, ar *TeliaSonera* kainų politika galėjo sudaryti kliūtis bent tokiems pat kaip ji produktyvių konkurentų veiklai galutiniams vartotojams skirtų plačiajuosčio ryšio paslaugų mažmeninėje rinkoje.

68 Atlikdamas šį nagrinėjimą minėtas teismas turi atsižvelgti į visas konkrečias bylos aplinkybes.

69 Konkrečiai kalbant, pirmiausia reikia išnagrinėti didmeninės prekybos ir mažmeninės prekybos produktų funkcines sąsajas. Vadinasi, atliekant sumažintos maržos poveikio vertinimą gali turėti reikšmės tai, ar didmeninės prekybos produktas yra būtinas.

70 Iš tiesų, jei produktą reikia įsigyti didmeninėje rinkoje, kad būtų galima jį parduoti mažmeninėje rinkoje, o bent tokia pat, kaip didmeninėje rinkoje dominuojanti įmonė produktyvūs konkurentai mažmeninėje rinkoje gali dirbti tik nuostolingai ar bet kuriuo atveju sumažinto rentabilumo sąlygomis, jie šioje rinkoje veikia nepalankiomis konkurencinėmis sąlygomis, kurios jiems sudaro kliūčių arba riboja galimybes į ją

patekti ar plėtoti veiklą (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Deutsche Telekom prieš Komisiją* 234 punktą).

71 Tokiu atveju sumažintos maržos antikonkurencinis poveikis, bet jau potencialus, yra tikėtinas.

72 Vis dėlto, atsižvelgiant į aptariamos įmonės dominuojančią padėtį didmeninės prekybos rinkoje, svarbu pažymėti, kad negalima daryti išvados, jog vien dėl aplinkybės, kad didmeninės prekybos produktas nėra būtinas mažmeninės prekybos produktui tiekti, kainų politika, kuri pasireiškia maržos sumažinimu, negali turėti jokio, netgi potencialaus, antikonkurencinio poveikio. Todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat turi įsitikinti, kad net ir nesant didmeninės prekybos produkto būtinybės šia politika gali būti daromas antikonkurencinis poveikis atitinkamose rinkose.

73 Antra, reikia patikrinti, kiek yra sumažinamos bent tokių pat, kaip dominuojanti įmonė produktyvių konkurentų maržos. Jei marža yra neigiama, t. y. šiuo atveju, jei tarpinių ADSL paslaugų didmeninė kaina yra didesnė už galutiniams vartotojams skirtų paslaugų mažmeninę kainą, išstūmimo iš rinkos poveikis, bent jau potencialus, yra tikėtinas, atsižvelgiant į tai, kad tokioje situacijoje dominuojančios įmonės konkurentai, net jei jie yra tokie pat produktyvūs kaip ji ar netgi produktyvesni, būtų priversti parduoti nuostolingai.

74 Kita vertus, jei tokia marža bus teigiama, tuomet reikės įrodyti, kad šios kainų politikos buvo laikomasi dėl, pavyzdžiui, rentabilumo sumažėjimo, dėl kurio aptariamiems operatoriams gali būti bent jau sunkiau vykdyti savo veiklą atitinkamoje rinkoje.

75 Tai nurodžius reikia priminti, jog įmonė turi teisę įrodyti, kad jos kainų politika, nors ir turi išstūmimo iš rinkos poveikį, yra ekonomiškai pagrįsta (šiuo klausimu žr. 2007 m. kovo 15 d. Sprendimo *British Airways prieš Komisiją*, C-95/04 P, Rink. p. I-2331, 69 punktą ir minėto Sprendimo *France Télécom prieš Komisiją* 111 punktą).

76 Dominuojančią padėtį užimančios įmonės kainų politikos, kuri gali turėti išstūmimo iš rinkos poveikį, ekonominis pagrįstumas vertinamas atsižvelgiant į visas konkretaus atvejo aplinkybes (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin prieš Komisiją* 73 punktą). Šiuo atveju svarbu nustatyti, ar išstūmimo iš rinkos poveikį, kurį turi tokia konkurencijai nepalanki politika, gali kompensuoti ar netgi viršyti produktyvumo naudą, kuri naudinga ir vartotojams. Jeigu šios išstūmimo iš rinkos politikos poveikis nesusijęs su nauda rinkai ir vartotojams arba jeigu jis viršija tai, kas būtina šiai naudai pasiekti, minėta politika turi būti pripažinta piktnaudžiaujamąja (minėto Sprendimo *British Airways prieš Komisiją* 86 punktas).

77 Taigi reikia daryti išvadą, kad norint kainų politiką, kuri pasireiškia maržos sumažinimu, pripažinti piktnaudžiaujamąja, reikia įrodyti, jog, atsižvelgiant visų pirma į didmeninės prekybos produkto būtinumą, ši politika mažmeninėje rinkoje turi antikonkurencinį poveikį, bent jau potencialų, ir to ekonomiškai negalima pateisinti.

Dėl galios rinkoje reikšmės

78 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ketvirta, ar aptariamos įmonės dominavimo rinkoje lygis turi reikšmės siekiant nustatyti, ar nagrinėjama kainų politika yra sąžininga ar ne.

79 Kaip nurodyta šio sprendimo 23 punkte, SESV 102 straipsnyje minima dominuojanti padėtis susijusi su situacija, kai įmonė turi ekonominę galią, kuri ją įgalina sukliudyti atitinkamoje rinkoje išlaikyti veiksmingą konkurenciją, suteikdama jai galimybę reikšmingu mastu veikti nepriklausomai nuo konkurentų, klientų ir galiausiai vartotojų.

80 Taigi, kaip išvados 41 punkte pažymėjo generalinis advokatas, šioje nuostatoje vartojamoje dominuojančios padėties sąvokoje nenurodytas koks nors skirtumas ar laipsnis. Kai įmonė turi tokią ekonominę galią, kad remiantis SESV 102 straipsniu būtų pripažinta, jog ji užima dominuojančią padėtį konkrečioje rinkoje, jos veiksmai turi būti vertinami atsižvelgiant į šią nuostatą.

81 Suprantama tai nereiškia, kad įmonės galia nėra svarbi vertinant tokios įmonės veiksmų rinkoje teisėtumą pagal SESV 102 straipsnį. Pats Teisingumo Teismas savo analizę grindė tuo, kad įmonė užėmė itin dominuojančią ar beveik monopolistinę padėtį (šiuo klausimu žr. 1996 m. lapkričio 14 d. Sprendimo *Tetra Pak prieš Komisiją*, C-333/94 P, Rink. p. I-5951, 31 punktą ir minėto Sprendimo *Compagnie maritime belge transports ir kt. prieš Komisiją* 119 punktą). Vis dėlto galios rinkoje laipsnis iš principo turi įtakos veikiau aptariamos įmonės veiksmų padarinių apimčiai, o ne piktnaudžiavimo egzistavimui.

82 Darytina išvada, kad taikydama kainų politiką, kuri pasireiškia maržos sumažinimu, įmonė gali piktnaudžiauti dominuojančia padėtimi, kai ji užima tokią padėtį, o šiuo atveju dominavimo atitinkamoje rinkoje lygis iš principo nėra svarbus.

Dėl dominavimo apimties

83 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, penkta, ar aplinkybės, kad aptariama įmonė užima dominuojančią padėtį tik tarpinių ADSL paslaugų didmeninėje rinkoje, pakanka tam, kad nagrinėjama praktika būtų pripažinta piktnaudžiavimu, ar šiuo tikslu reikia, jog ši įmonė užimtų tokią padėtį ir galutiniams vartotojams skirtų plačiajuosčio ryšio paslaugų mažmeninėje rinkoje.

84 Šiuo aspektu reikia pabrėžti, kad SESV 102 straipsnyje nėra jokios aiškios nuorodos dėl reikalavimų, susijusių su piktnaudžiavimo produktų rinkose vieta. Taigi tikroji dominuojančiai įmonei tenkančios ypatingos atsakomybės apimtis turi būti įvertinta atsižvelgiant į konkrečias kiekvieno atvejo aplinkybes, rodančias konkurencijos susilpnėjimą (minėto Sprendimo *Tetra Pak prieš Komisiją* 24 punktas).

85 Darytina išvada, kad rinkose, kuriose nėra dominuojama, piktnaudžiaujamuoju gali būti pripažintas tam tikras elgesys, turintis įtakos rinkoms, kuriose dominuojama, arba pačioms rinkoms, kuriose nedominuojama (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Tetra Pak prieš Komisiją* 25 punktą).

86 Nors SESV 102 straipsnio taikymas suponuoja, kad yra ryšys tarp dominuojančios padėties ir tariamai piktnaudžiaujamojo elgesio, kurio paprastai nėra, kai elgesys rinkoje, kurioje nedominuojama, turi įtakos rinkai, kurioje dominuojama, vis dėlto atskirų, bet susijusių rinkų atveju konkrečios aplinkybės gali pateisinti SESV 102 straipsnio taikymą dėl elgesio, konstatuoto susijusioje rinkoje, kurioje nedominuojama, ir

kuriuo šioje rinkoje daromas poveikis (šiuo klausimu žr. 1985 m. spalio 3 d. Sprendimo *CBEM*, 311/84, Rink. p. 3261, 26 punktą ir minėto Sprendimo *Tetra Pak prieš Komisiją* 27 punktą).

87 Taip gali būti, kai didmeninėje rinkoje dominuojančią padėtį užimanti vertikaliai integruota įmonė stengiasi bent tokius pat produktyvius konkurentus pašalinti iš mažmeninės rinkos, be kita ko, sumažindama jų maržas. Toks elgesys dėl glaudaus atitinkamų rinkų ryšio, gali silpninti konkurenciją mažmeninėje rinkoje.

88 Maža to, tokioje situacijoje, nesant jokio kito objektyvaus ekonominio pagrindo, tokį elgesį galima paaiškinti tik dominuojančios įmonės ketinimu apriboti konkurencijos plėtrą mažmeninėje rinkoje ir joje sustiprinti savo poziciją ar net užimti dominuojančią padėtį kitomis priemonėmis nei jos pačios laimėjimai.

89 Todėl kainų politikos, kurios laikosi tarpinių ADSL paslaugų didmeninėje rinkoje dominuojančią padėtį užimanti vertikaliai integruota įmonė ir kuri pasireiškia šios įmonės konkurentų maržos sumažinimu galutiniams vartotojams skirtų plačiajuosčio ryšio paslaugų mažmeninėje rinkoje, piktnaudžiaujamasis pobūdis nepriklauso nuo to, ar pastarojoje rinkoje ši įmonė užima dominuojančią padėtį.

Dėl aplinkybės, kad tai yra tiekimas naujam klientui, reikšmės

90 *Stockholms tingsrätt* klausia, šešta, ar vertinant nagrinėjamos kainų politikos piktnaudžiaujamąjį pobūdį turi reikšmės tai, ar ji taikoma naujam klientui, ar esamam dominuojančios įmonės klientui.

91 Šiuo atžvilgiu pakanka priminti, kad kainų politikos, kuri pasireiškia bent tokių pat kaip dominuojančią padėtį užimanti įmonė produktyvių konkurentų maržos sumažinimu, piktnaudžiaujamasis pobūdis iš esmės priklauso nuo to, ar, kaip nurodyta šio sprendimo 32 punkte, tokia politika gali sudaryti kliūtis normaliai konkurencijai rinkoje, gretimoje rinkai, kurioje ši įmonė dominuoja, nes taikant tokią politika šios įmonės konkurentai gali būti išstumiami iš šios rinkos.

92 Šiuo atžvilgiu, kaip teisingai pažymi Komisija, tai, ar susiję operatoriai yra esami, ar nauji dominuojančios įmonės klientai, negali turėti reikšmės.

93 Be to, taip pat neturi reikšmės tai, ar tai yra nauji klientai, kurie dar nevykdo veiklos atitinkamoje rinkoje.

94 Reikia pažymėti, kad tokios, kaip nagrinėjamoji pagrindinėje byloje, kainų politikos piktnaudžiaujamasis pobūdis turi būti vertinamas atsižvelgiant ne tik į tai, kad šia politika iš atitinkamos rinkos gali būti išstumiami tokie pat produktyvūs operatoriai,

kurie šioje rinkoje jau vykdo veiklą, bet ir į galimas kliūtis, kurių ji gali sukurti tokiems pat produktyviems potencialiems operatoriams, kurie rinkoje veiklos dar nevykdo (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Deutsche Telekom prieš Komisiją* 178 punktą).

95 Todėl tai, ar nagrinėjama kainų politika iš atitinkamos rinkos gali būti išstumiami esami dominuojančios įmonės klientai, ar nauji jos klientai, iš principo neturi reikšmės vertinant šios politikos piktnaudžiaujamąjį pobūdį.

Dėl galimybės kompensuoti nuostolius

96 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, septinta, ar tam, kad nagrinėjamą kainų politiką būtų galima pripažinti piktnaudžiaujamąja, reikia, kad dominuojančią padėtį užimanti įmonė turėtų galimybę kompensuoti dėl šios politikos patirtus nuostolius.

97 Šiuo atžvilgiu reikia priminti, kad, kaip nurodyta šio sprendimo 31 punkte, būtent pati sumažinta marža, nesant jokio objektyvaus pateisinimo, gali būti piktnaudžiavimas pagal SESV 102 straipsnį.

98 Sumažinta marža atsiranda dėl skirtumo tarp paslaugų didmeninėje rinkoje kainos ir paslaugų mažmeninėje rinkoje kainos, o ne dėl paties tokių kainų dydžio. Konkrečiai kalbant, tokia sumažinta marža gali atsirasti ne tik dėl neįprastai mažos kainos mažmeninėje rinkoje, bet ir dėl neįprastai didelės kainos didmeninėje rinkoje.

99 Todėl įmonė, kuri laikosi kainų politikos, pasireiškiančios jos konkurentų maržos sumažinimu, nebūtinai patiria nuostolių.

100 Bet kuriuo atveju, net jeigu mažindama savo konkurentų maržas dominuojanti įmonė patiria nuostolių, negalima reikalauti įrodyti galimybę kompensuoti tokius galimus nuostolius tam, kad būtų pripažinta, jog yra piktnaudžiaujama.

101 Galimybė išstumti konkurentus iš rinkos nepriklauso nei nuo to, ar dominuojanti įmonė patiria nuostolių, nei nuo to, ar ši įmonė gali kompensuoti nuostolius, o priklauso tik nuo kainų, kurias atitinkamose rinkose taiko dominuojanti įmonė, skirtumo, dėl kurio nuostolių gali patirti ne pati dominuojanti įmonė, bet jos konkurentai.

102 Galiausiai, jeigu dominuojančią padėtį užimanti įmonė mažmeninėje rinkoje vis dėlto taikytų tokią mažą kainą, jog pardavimas jai būtų nuostolingas, be to, kad toks elgesys galėtų būti atskira piktnaudžiavimo forma, pasireiškianti grobuoniškų kainų taikymu, Teisingumo Teismas bet kuriuo atveju jau yra nusprendęs, jog net ir tada galimybės kompensuoti nuostolius, patirtus dėl to, kad dominuojančią padėtį užimanti įmonė taiko kainą, nesiekiančią tam tikro lygio, įrodymas nėra būtina sąlyga, siekiant pripažinti tokios kainų politikos piktnaudžiaujamąjį pobūdį (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *France Télécom prieš Komisiją* 110 punktą).

103 Darytina išvada, kad norint nustatyti, ar nagrinėjama kainų politika yra piktnaudžiaujamoji, neturi reikšmės tai, ar dominuojanti įmonė turi galimybę kompensuoti nuostolius, galbūt patirtus dėl tokios politikos taikymo.

Dėl aplinkybės, kad atitinkamoms rinkoms būdingos technologijų naujovės, reikšmės

104 Galiausiai *Stockholms tingsrätt* klausia, aštunta, ar tuo pačiu tikslu turi reikšmės tai, kad atitinkamoms rinkoms būdingas greitas augimas ir technologijų naujovės, reikalaujančios labai didelių investicijų.

105 Šiuo atžvilgiu pirmiausia reikia pažymėti, kad SESV 102 straipsnyje nedaromas joks skirtumas tarp rinkų, kuriose įmonė naudojasi dominuojančia padėtimi, raidos lygių.

106 Tokiu atveju greitai augančioje rinkoje konkurencinis pranašumas, kurį lemia dominuojančios padėties užėmimas antroje gretimoje rinkoje, gali iškraipyti konkurenciją pirmoje rinkoje, atsižvelgiant į tai, kad šioje pirmoje rinkoje operatoriai, kaip teigia pati *TeliaSonera*, gali būti priversti kurį laiką veikti nuostolingai arba sumažinto rentabilumo sąlygomis.

107 Būtent tokiomis aplinkybėmis vėlesnis operatoriaus veiklos rentabilumo sumažėjimas, kurį lemia jo maržos sumažinimas nagrinėjama kainų politika, gali neleisti sukurti ar plėtoti normalių konkurencijos sąlygų atitinkamoje rinkoje.

108 Be to, atsižvelgiant į konkurencijos taisyklių tikslą, primintą šio sprendimo 22 punkte, jų taikymas negali priklausyti nuo to, ar nagrinėjama rinka jau yra pasiekusi tam tikrą brandos lygį. Ypač greitai augančios rinkos atveju pagal SESV 102 straipsnį reikalaujama kuo anksčiau įsikišti siekiant, kad minėtoje rinkoje ar glaudžiai susijusioje

gretimoje rinkoje dominuojančią padėtį užimanti įmonė, naudodama piktnaudžiaujamąją strategiją, šioje rinkoje nesudarytų ir nesustiprintų iškraipytos konkurencijos sąlygų, t. y. įsikišti, kol šia strategija dar nepadarytas antikonkurencinis poveikis.

109 Taigi tai juo labiau taikytina rinkai, kaip antai plačiajuostės interneto prieigos paslaugų teikimo rinka, kuri glaudžiai susijusi su kita rinka, kaip antai prieigos prie vietinės linijos telekomunikacijų sektoriuje rinka. Ši rinka ne tik nėra nauja ir besivystanti, bet jos konkurencinė struktūra taip pat dar labai priklauso nuo buvusios monopolistinės struktūros. Taigi tai, kad įmonės gali naudotis savo dominuojančia padėtimi minėtoje rinkoje taip, kad pakenktų konkurencijos plėtrai gretutinėje greitai augančioje rinkoje, įpareigoja netoleruoti nukrypimo nuo SESV 102 straipsnio taikymo.

110 Galiausiai reikia priminti, kad nors rinkoje dominuojančią padėtį užimanti įmonė negali remtis investicijomis, kurias padarė tam, kad patektų į gretutinę rinką bandydama išstumti iš jos tokius pat produktyvius faktinius ar potencialius konkurentus, vis dėlto į konkurencijos sąlygas rinkoje, kurioje dominuojama, ir ypač į šioje rinkoje dominuojančią padėtį užimančios įmonės įsteigimo ir investicijų sąnaudas reikia atsižvelgti atliekant šios įmonės sąnaudų analizę, kurią, kaip pažymėta šio sprendimo 38–46 punktuose, reikia padaryti siekiant nustatyti, ar marža yra sumažinta.

111 Todėl tai, kad atitinkamoms rinkoms yra būdingas greitas augimas ir technologijų naujovės, reikalaujančios labai didelių investicijų, iš principo neturi reikšmės nustatant, ar nagrinėjama kainų politika yra piktnaudžiavimas pagal SESV 102 straipsnį.

112 Atsižvelgiant į visą tai, kas išdėstyta, į pateiktus klausimus reikia atsakyti, kad, nesant jokio objektyvaus pateisinimo, piktnaudžiavimas pagal SESV 102 straipsnį gali būti tai, kad tarpinių ADSL paslaugų didmeninėje rinkoje dominuojančią padėtį užimanti vertikaliai integruota įmonė laikosi tokios kainų politikos, kad skirtumo tarp šioje rinkoje taikomų kainų ir galutiniams vartotojams skirtų plačiajuosčio ryšio paslaugų mažmeninėje rinkoje taikomų kainų nepakanka specifinėms sąnaudoms, kurių ši įmonė turi patirti tam, kad patektų į pastarąją rinką, padengti.

113 Vertinant, ar tokia politika yra piktnaudžiaujamojo pobūdžio, reikia atsižvelgti į visas atskiro atvejo aplinkybes. Konkrečiai kalbant:

— iš principo ir visų pirma reikia atsižvelgti į susijusios įmonės kainas ir sąnaudas mažmeninėje paslaugų rinkoje. Tik jeigu atsižvelgiant į aplinkybes nėra galimybės remtis šiomis kainomis ir sąnaudomis, reikia nagrinėti konkurentų kainas ir sąnaudas toje pačioje rinkoje, ir

— reikia įrodyti, jog, atsižvelgiant visų pirma į didmeninės prekybos produkto būtinumą, ši politika mažmeninėje rinkoje turi antikonkurencinį poveikį, bent jau potencialų, ir to ekonomiškai negalima pateisinti.

114 Atliekant šį vertinimą iš principo reikšmės neturi:

— tai, kad aptariama įmonė neturi teisės aktais nustatytos pareigos teikti tarpines ADSL paslaugas didmeninėje rinkoje, kurioje ji užima dominuojančią padėtį,

— šios įmonės dominavimo šioje rinkoje lygis,

— tai, kad minėta įmonė dominuojančios padėties neužima taip pat ir galutiniams vartotojams skirtų plačiajuosčio ryšio paslaugų mažmeninėje rinkoje,

— tai, ar klientai, kuriems taikoma tokia kainų politika, yra nauji, ar esami susijusios įmonės klientai,

— tai, kad dominuojanti įmonė neturi galimybės kompensuoti bet kokių nuostolių, kurių ji gali patirti dėl tokios kainų politikos įgyvendinimo, ir

— aptariamų rinkų brandos lygis ir tai, kad joms būdingos technologijų naujovės, reikalaujančios labai didelių investicijų.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

115 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (pirmoji kolegija) nusprendžia:

Nesant jokio objektyvaus pateisinimo, piktnaudžiavimas pagal SESV 102 straipsnį gali būti tai, kad tarpinių asimetrinės skaitmeninės abonento linijos paslaugų didmeninėje rinkoje dominuojančią padėtį užimanti vertikaliai integruota įmonė laikosi tokios kainų politikos, kad skirtumo tarp šioje rinkoje taikomų kainų ir galutiniams vartotojams skirtų plačiajuosčio ryšio paslaugų mažmeninėje rinkoje taikomų kainų nepakanka specifinėms sąnaudoms, kurių ši įmonė turi patirti tam, kad patektų į pastarąją rinką, padengti.

Vertinant, ar tokia politika nėra piktnaudžiaujama, reikia atsižvelgti į visas atskiro atvejo aplinkybes. Konkrečiai kalbant:

— **iš principo ir visų pirma reikia atsižvelgti į susijusios įmonės kainas ir sąnaudas mažmeninėje paslaugų rinkoje. Tik jeigu atsižvelgiant į aplinkybes nėra galimybės remtis šiomis kainomis ir sąnaudomis, reikia nagrinėti konkurentų kainas ir sąnaudas toje pačioje rinkoje, ir**

— **reikia įrodyti, jog, atsižvelgiant visų pirma į didmeninės prekybos produkto būtinumą, ši politika mažmeninėje rinkoje turi antikonkurencinį poveikį, bent jau potencialų, ir to ekonomiškai negalima pateisinti.**

Atliekant šį vertinimą iš principo reikšmės neturi:

— **tai, kad aptariama įmonė neturi teisės aktais nustatytos pareigos teikti tarpines asimetrinės skaitmeninės abonento linijos paslaugas didmeninėje rinkoje, kurioje ji užima dominuojančią padėtį,**

— **šios įmonės dominavimo šioje rinkoje lygis,**

— **tai, kad minėta įmonė dominuojančios padėties neužima taip pat ir galutiniams vartotojams skirtų plačiajuosčio ryšio paslaugų mažmeninėje rinkoje,**

— **tai, ar klientai, kuriems taikoma tokia kainų politika, yra nauji, ar esami susijusios įmonės klientai,**

— **tai, kad dominuojanti įmonė neturi galimybės kompensuoti bet kokių nuostolių, kurių ji gali patirti dėl tokios kainų politikos įgyvendinimo, ir**

— **aptariamų rinkų brandos lygis ir tai, kad joms būdingos technologijų naujovės, reikalaujančios labai didelių investicijų.**

Parašai.